

УЗАГАЛЬНЕННЯ

підстав скасування, часткового скасування та зміни судових рішень

Основ'янського районного суду міста Харкова

у цивільних справах

Харківським апеляційним судом

за перше півріччя 2026 року

У першому півріччі 2026 року суд апеляційної інстанції скасував 32 рішення та змінив 19 рішень Основ'янського районного суду міста Харкова, також апеляційним судом було скасовано 26 ухвал Основ'янського районного суду міста Харкова.

Проведений аналіз судових рішень Харківського апеляційного суду свідчить, що основними причинами скасування та зміни судових рішень Основ'янського районного суду міста Харкова були неправильне застосування норм матеріального права, неповне з'ясування обставин справи, неналежна оцінка доказів, а також істотні порушення норм процесуального права. Водночас переважна більшість випадків зміни судових рішень була пов'язана не з неправильним вирішенням спору по суті, а з необхідністю коригування мотивувальної або резолютивної частини рішення.

1. Неправильне застосування норм матеріального права

Найбільш поширеною підставою скасування рішень стало неправильне застосування або тлумачення норм матеріального права.

Зокрема:

- у справі № 646/306/25 суд першої інстанції неправильно застосував частину другу статті 46 ЦК України, помилково визначивши початок перебігу шестимісячного строку для оголошення військовослужбовця померлим, хоча

такий строк починається лише після закінчення бойових дій на відповідній території;

- у справі № 646/14075/24 неправильно визначено належний спосіб захисту права власності, що призвело до безпідставної відмови у позові про визнання права власності;
- у справі № 646/4739/25 неправильно застосовано положення Закону України «Про виконавче провадження» щодо перебігу строків пред'явлення виконавчого документа до виконання під час воєнного стану;
- у справі № 646/9594/25 суд неправильно визначив момент виникнення обов'язку зі сплати аліментів та підстави для стягнення пені;
- у справі № 646/10633/25 неправильне застосування законодавства щодо встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території стало наслідком неналежної оцінки доказів.

Таким чином, матеріально-правові помилки були характерними насамперед для спорів щодо права власності, сімейних правовідносин, окремого провадження та виконавчого провадження.

2. Неповне з'ясування обставин справи та неналежна оцінка доказів

Другою за поширеністю підставою втручання апеляційного суду стало неповне дослідження фактичних обставин та неналежна оцінка доказів.

Такого висновку суд апеляційної інстанції дійшов у таких справах:

- № 646/10633/25, у якій суд першої інстанції не оцінив докази у їх сукупності та не виконав обов'язку щодо всебічного з'ясування обставин справи окремого провадження;
- № 646/14075/24, де не було належним чином досліджено документи, що підтверджували виникнення права власності та втрату архівних матеріалів БТІ;
- № 646/14277/24, у якій суд безпідставно визнав недоведеними вимоги про стягнення процентів, незважаючи на достатність поданих банком доказів;

- **№ 646/13070/24**, у якій не було враховано докази добровільного виконання відповідачем частини позовних вимог ще до ухвалення рішення.

Отже, саме неповне дослідження доказів часто призводило до неправильного застосування матеріального права.

3. Порухення норм процесуального права

Значна кількість скасованих ухвал була обумовлена виключно процесуальними порушеннями.

Найбільш характерними були:

- неналежне повідомлення учасників справи про судові засідання (справа **№ 646/5064/25**);
- формальне застосування процесуальних норм щодо повернення заяв і скарг (справи **№ 646/14491/24**, **№ 646/12065/25**, **№ 646/601/26**);
- вихід суду за межі своїх повноважень при відкритті провадження шляхом передчасної оцінки доказів (справа **№ 646/601/26**).

Апеляційний суд неодноразово звертав увагу на неприпустимість надмірного процесуального формалізму, який створює необґрунтовані перешкоди для реалізації права особи на доступ до правосуддя.

4. Неправильне визначення способу судового захисту

Окремою підставою скасування або зміни рішень стало неправильне визначення судом способу захисту права.

Так:

- у справі **№ 646/14075/24** суд першої інстанції безпідставно відмовив у визнанні права власності, хоча саме цей спосіб був єдиним ефективним способом захисту права позивача;
- у справі **№ 646/13070/24** рішення було змінено через покладення на відповідача обов'язку, який вже був виконаний до ухвалення рішення.

5. Неправильне застосування спеціального законодавства, прийнятого на період воєнного стану

Аналіз свідчить, що окремою тенденцією першого півріччя 2026 року стали помилки у застосуванні спеціального законодавства, прийнятого у зв'язку з воєнним станом.

Такі помилки стосувалися:

- визначення строків виконавчого провадження (справи № 646/4739/25, № 646/3187/18);
- застосування статті 46 ЦК України щодо оголошення особи померлою в умовах бойових дій (справа № 646/306/25);
- застосування Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (справа № 646/7386/25).

6. Підстави зміни судових рішень

На відміну від скасування, зміна судових рішень переважно була пов'язана з необхідністю:

- уточнення мотивів рішення без зміни результату розгляду справи (справи № 646/7386/25, № 646/6701/25);
- виключення із резолютивної частини вже виконаного обов'язку (справа № 646/13070/24);
- зміни розміру присуджених сум у зв'язку з неправильною оцінкою доказів (справа № 646/14277/24).

Загальний висновок

Аналіз практики Харківського апеляційного суду за перше півріччя 2026 року свідчить, що переважна більшість випадків скасування або зміни судових рішень Основ'янського районного суду міста Харкова була зумовлена сукупністю процесуальних і матеріально-правових помилок. Найбільш поширеними серед них були неповне з'ясування обставин справи, неналежна оцінка доказів, неправильне

застосування норм матеріального права, помилкове визначення способу судового захисту, порушення процесуальних гарантій належного повідомлення учасників справи та надмірний процесуальний формалізм під час вирішення питань про відкриття провадження, повернення процесуальних документів і розгляду скарг. Окремою тенденцією стало неправильне застосування спеціального законодавства, запровадженого у зв'язку з воєнним станом, що вимагало від суду першої інстанції особливої уваги до новел законодавства та актуальної практики Верховного Суду. Така практика свідчить про необхідність посилення уваги до повноти встановлення фактичних обставин, належної оцінки доказів, правильного визначення способу захисту права та однакового застосування спеціальних норм матеріального і процесуального права.

Заступник голови суду

Суддя-спікер Ірина БЛАГА